

მხარეთა საპროცესო თანასწორობა

DOI: <https://doi.org/10.52340/zssu.2024.16.12>

აბსტრაქტი: სისხლის სამართლის პროცესის ფუნდამენტური პრინციპია შეჯიბრებითობა, რომლის ერთ-ერთი ასპექტია მტკიცებულების მოპოვების უფლება, რაც დაკავშირებულია მხარეთა საპროცესო თანასწორობასთან. მაგრამ რამდენად რეალურია მხარეთა საპროცესო თანასწორობა, თუ ეს მხოლოდ დეკლარირებული უფლებაა? ჩვენი მიზანია ვაჩვენოთ დაცვის მხარის შეზღუდვები და მხარეთა შორის არსებული სხვაობა. მიმაჩნია, რომ დაცვის საგამონაკლისო უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში იძლევა შესაძლებლობას მხარეთა უთანასწორობა დაბალანსდეს, რომ დაცვის მხარისათვის მიყენებულმა ზიანმა არ შექმნას გარკვეული არახელსაყრელი მდგომარეობა.

საკვანძო სიტყვები: მხარეთა საპროცესო თანასწორობა, შეჯიბრებითობა, უთანასწორობის დაბალანსება, დაცვის საგამონაკლისო უფლებები, ზიანი, არახელსაყრელი მდგომარეობა.

Nugzar Saria

Procedural Equality of the Sides

Abstract: The fundamental principle of criminal proceedings is adversarial, one of the aspects of which is the right to obtain evidence, which is connected with the procedural equality of sides. But how real is the procedural equality of arms? Or is it only a declared right? Our goal is to examine restrictions on the defense and differences between sides. The article concludes, the exclusive rights of the defense in criminal proceedings counterbalances the inequality of arms so that the damage caused to the defense does not create a disadvantageous situation.

Tags: Procedural equality of the parties, competitiveness, balancing inequality, Exclusive rights of protection, damage, Unfavorable situation.

სისხლის სამართლის პროცესის ფუნდამენტური პრინციპია შეჯიბრებითობა, რომლის ერთ-ერთი ასპექტია მტკიცებულების მოპოვების უფლება, რაც დაკავშირებულია მხარეთა საპროცესო თანასწორობასთან. ამ პრინციპების დაცვის გარეშე წარმოუდგენელია სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების რეალიზაცია. „მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა გულისხმობს დაცვის და ბრალდების მხარეთა თანაბარ შესაძლებლობებს, მოიპოვონ, შეისწავლონ, წარადგინონ და გამოიკვლიონ საკუთარი და მოწინააღმდეგე მხარის

წარდგენილი მტკიცებულებები და მოსაზრებები; გამოთქვან საკუთარი მოსაზრება მეორე მხარის მიერ გამოთქმულ პოზიციასთან დაკავშირებით; საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას ისარგებლონ თანაბარი უფლება–მოვალეობებით და სხვ. სასამართლო კი უნდა იყოს აღნიშნულ შესაძლებლობების რეალიზების გარანტი. მხარეთა თანასწორობასა და შეჯიბრებითობაზე აგებული სისხლის პროცესის მიზანია უზრუნველყოფილ იქნას სამართლიანი სასამართლო განხილვა“ (ავტორთა კოლექტივი, 2015, გვ. 13).

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ადგენს გამოძიებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძვლებს. თავიდანვე უნდა ითქვას, რომ გამოძიება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სტადიაა პროცესში, ვინაიდან სწორედ გამოძიების ეტაპზე ხდება მტკიცებულებების მოპოვება. მტკიცებულებების შეფასების შემდეგ კი შეიძლება დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა. მხარეთა მიერ მტკიცებულებების გამოკვლევის საფუძველზე კი ვახორციელებთ მართლმსაჯულებას. ხშირ შემთხვევაში გამოძიების დაწყება და სისხლისსამართლებრივი დევნა დროში არ ემთხვევა ერთმანეთს. შედეგად, ბრალდების მხარეს აქვს უპირატესობა დაცვის მხარესთან შედარებით, ვინაიდან სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებამდე გამოძიება მიმდინარეობს ცალმხრივად, მხოლოდ ბრალდების მხარე მოიპოვებს მტკიცებულებებს. მაშასადამე, დაცვის მხარე მოგვიანებით ერთვება მტკიცებულებების მოპოვებაში, რაც რეალური ფაქტობრივი გარემოებების აღდგენას ართულებს, დაკარგულია მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მატარებელი მტკიცებულებები, მოწმეებს უჭირთ მომხდარის შესახებ ინფორმაციის დაზუსტება და ა.შ. აღნიშნულს ემატება გარკვეული შეზღუდვები მტკიცებულებების მოპოვებასთან დაკავშირებით. ასეთ ვითარებაში, რამდენად რეალურია მხარეთა საპროცესო თანასწორობა, თუ ეს მხოლოდ დეკლარირებული უფლებაა? ჩვენი მიზანია ვაჩვენოთ ეს შეზღუდვები და მხარეთა შორის არსებული სხვაობა. ასევე ვისაუბროთ მხარეთა შორის სამართლიან ბალანსზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-9 მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისთანავე სისხლის სამართლის პროცესი ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე. ხოლო სსსკ-ის 25-ე მუხლის მეორე ნაწილით, მტკიცებულებათა მოპოვება და წარდგენა მხარეების კომპეტენციაა. /საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი/. მხარეთა თანასწორობა კი „გულისხმობს სამართალწარმოების მხარეებისათვის თანაბარი გონივრული შესაძლებლობების მინიჭებას მოიპოვონ და წარმოადგინონ

მტკიცებულებები. მხარეთა თანასწორობა ფარდობითი ხასიათისაა და მოწინააღმდეგე მხარესთან შედარების მიზანია სამართლიანი ბალანსის უზრუნველყოფა მხარეებს შორის“ (საკონსტიტუციო სასამართლო, 2017, გვ. 9). შესაბამისად, თანასწორობის პრინციპი არ არის აბსოლუტური ხასიათის, შესაძლებელია მტკიცებულებათა მოპოვებისას დაცვის მხარის უფლების შეზღუდვა. მაგრამ „სისხლის სამართლის პროცესში მხარეთა შორის არსებული ობიექტური სხვაობა კომპენსირებული უნდა იყოს დაცვის მხარისათვის მინიჭებული სხვადასხვა საპროცესო ინსტრუმენტებით იმგვარად, რომ ბრალდებული არ აღმოჩნდეს არსებითად არახელსაყრელ მდგომარეობაში ბრალდების მხარესთან შედარებით“ (საკონსტიტუციო სასამართლო, 2017, გვ. 15). ამასთან, „ყველა გადახვევა ბრალდებისა და დაცვის თანასწორობის მკაცრი პრინციპიდან, ავტომატურად არ ნიშნავს სასამართლო განხილვის უსამართლობას. აუცილებელია დაცვის მხარისთვის მიყენებული გარკვეული ზიანის ჩვენება“. (შტეფან ტრექსელი, 2009, გვ. 122)

შევეხოთ დაცვის მხარის შეზღუდვებს მტკიცებულებების მოპოვებისას, შემდეგ კი იმ საპროცესო ინსტრუმენტებს, რომელთა მეშვეობით ხდება მხარეთა შორის არსებული სხვაობის კომპენსირება.

სსსკ-ის 33-ე მუხლის მე-6 ნაწილში გადმოცემულია პროკურორის უფლებამოსილებები. მათ შორის, სასამართლოს მიმართოს გამოძიების პროცესში კერძო პირთაგან მტკიცებულებათა გამოთხოვის შუამდგომლობით; მოითხოვოს და დაუბრკოლებლად მიიღოს სახელმწიფო ორგანოებიდან დოკუმენტი თუ სხვა ნივთიერი მტკიცებულება. (სსსკ-ის 33-ე მუხლი, 2023) აღნიშნული უფლებები დაცვის მხარეს არ გააჩნია. შესაბამისად, მას არ შეუძლია კერძო პირთაგან გამოითხოვოს მტკიცებულებები, სახელმწიფო ორგანოებიდან მიიღოს სხვადასხვა დოკუმენტები თუ ნივთიერი მტკიცებულებები, რაც დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებელია.

სსსკ-ის 83-ე მუხლით გათვალისწინებულია მხარეთა მიერ შესაძლო მტკიცებულებათა შესახებ ინფორმაციის გაცვლა. მაგრამ მეხუთე ნაწილით, დაცვის მხარის უფლება ინფორმაციის მიღებაზე შეიძლება ბრალდების მხარის შუამდგომლობით შეზღუდოს სასამართლომ. მართალია ეს შეზღუდვა ეხება მხოლოდ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ან ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებულ ინფორმაციას, თუმცა საკმაოდ ხშირად გამოძიება სწორედ ასეთ მტკიცებულებებს ეყრდნობა. შემდგომ, წინასასამართლო სხდომის გამართვამდე არა უგვიანეს 5 დღისა მხარეებმა ერთმანეთს და სასამართლოს უნდა

მიაწოდონ იმ მომენტისათვის მათ ხელთ არსებული სრული ინფორმაცია, რომლის მტკიცებულებად სასამართლოში წარდგენასაც აპირებენ. /საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი/. ე.ი. წინასასამართლო სხდომამდე დაცვის მხარეს არა აქვს ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმეში არსებულ მნიშვნელოვან მტკიცებულებებზე. ხოლო წინასასამართლო სხდომამდე რამდენიმე დღით ადრე ამ ინფორმაციის მიწოდება მხოლოდ ინფორმირების ხასიათს ატარებს, ვინაიდან დაცვის მხარეს არ გააჩნია შესაძლებლობები დროის მცირე მონაკვეთში დამატებით ახალი მტკიცებულებები მოიპოვოს. ეს გარემოება სერიოზულ უპირატესობას უქმნის ბრალდების მხარეს. მიგვაჩნია, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ან ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის გადაცემის შეზღუდვა არ ემსახურება ნორმის მიზანს და ხელყოფს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. (სსსკ-ის 83-ე მუხლი, 2023)

სსსკ-ის 83¹ მუხლით გათვალისწინებულია დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მოპოვებული შესაძლო მტკიცებულების დაცვის მხარისთვის გადაცემა/გაცნობა. აღნიშნული ნორმით იზღუდება დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მოპოვებული საგნის, დოკუმენტის, ნივთის, ნივთიერების, ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის, მოთხოვნის შემთხვევაში, დაცვის მხარისათვის გადაცემა და ეს შესაძლებელია მხოლოდ ბრალდების მხარის მიერ ამ მასალის პირველადი გამოკვლევის დასრულებისთანავე. კერძოდ, სსსკ-ის 120-ე მუხლის მე-10 ნაწილის შესაბამისად, დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მოპოვებული საგნის, დოკუმენტის, ნივთის, ნივთიერების, ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის კოდექსით დადგენილი წესით პირველადი გამოკვლევის უფლება აქვს ბრალდების მხარეს. (სსსკ-ის 83¹ მუხლი, 2023) ცხადია, კონკრეტული მასალა მოპოვებულ იქნა დაცვის მხარის შუამდგომლობით, დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე და ასეთ მასალაზე ბრალდების მხარის მიერ ჩატარებული პირველადი გამოკვლევა შეიძლება იწვევდეს ობიექტზე არსებული ინფორმაციის გაქრობა/დაკარგვას, რომლის აღდგენა შემდგომ შეუძლებელია. მართალია, სსსკ-ის 144-ე მუხლის 3⁴ ნაწილით დაცვის მხარეს უფლება აქვს, შესაბამისი შეტყობინების მიღებიდან 3 დღის ვადაში წერილობითი შეკითხვები წარუდგინოს ბრალდების მხარეს. ბრალდების მხარე ამ შეკითხვებს დაუყოვნებლივ უგზავნის ექსპერტს. მაგრამ წინასწარ შეკითხვის ფარგლები შეიძლება შეზღუდული იყოს. ამიტომ მიზანშეწონილია, სისხლის სამართლის პროცესის ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე,

დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მოპოვებული შესაძლო მტკიცებულებები, მოთხოვნის შემთხვევაში, დაყოვნებლივ გადაეცეს დაცვის მხარეს პირველადი გამოკვლევისათვის.

სსსკ-ის 112-ე მუხლი ეხება სასამართლოს განჩინებით ჩატარებულ საგამომიებო მოქმედებებს. ეს შემთხვევებია, როცა საგამომიებო მოქმედება ზღუდავს კერძო საკუთრებას, მფლობელობას ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას. სსსკ-ის 111-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაცვის მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობით, სასამართლოს განჩინების საფუძველზე საგამომიებო მოქმედებას ატარებს გამომძიებელი, რომელიც არ შეიძლება იყოს იგივე პირი, რომელიც მოცემული საქმის გამომძიებას აწარმოებს. გამომძიებელი უნდა შეარჩიოს საგამომიებო ორგანოს ხელმძღვანელმა. (სსსკ-ის 111-ე მუხლი, 2023) მაშასადამე, დაცვის მხარე ვერ ატარებს სასამართლოს განჩინების საფუძველზე საგამომიებო მოქმედებას და ეს მოვალეობა ეკისრება იმავე საგამომიებო ორგანოს. ცხადია, ეს ბრალდების მხარის უპირატესობაა. სსსკ-ის 112-ე მუხლის მეხუთე ნაწილით შესაძლებელია აღნიშნული საგამომიებო მოქმედებები გადაუდებელი აუცილებლობისას ჩატარდეს სასამართლოს განჩინების გარეშე, რომლის კანონიერებას სასამართლო მოგვიანებით ამოწმებს. მაგრამ სსსკ-ის 111-ე მუხლის მეორე ნაწილით დაცვის მხარის უფლება, შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს საგამომიებო მოქმედების ჩატარების თაობაზე, არ ვრცელდება სსსკ-ის 112-ე მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებულ გარემოებებზე. ე.ი. დაცვის მხარისათვის არ არსებობს გადაუდებელი აუცილებლობა, არადა სავსებით შესაძლებელია გარემოებების არსებობა, როდესაც დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს დაცვის მხარისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი მონაცემების განადგურება ან როცა დაყოვნება შეუძლებელს გახდის აღნიშნული მონაცემების მოპოვებას, ან როცა საქმისათვის საჭირო საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი აღმოჩენილია სხვა საგამომიებო მოქმედების ჩატარებისას (თუ აღმოჩენილია მხოლოდ ზედაპირული დათვალიერების შედეგად), ან როცა არსებობს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის ხელყოფის რეალური საფრთხე. აღნიშნული შეზღუდვა ბრალდების მხარეს მნიშვნელოვან უპირატესობას უქმნის, ვინაიდან გადაუდებელი აუცილებლობისას დაცვის მხარე განწირულია მარცხისთვის: ის ვერ შეძლებს მტკიცებულების მოპოვებას.

სსსკ-ის 113-ე მუხლი ადგენს გამოკითხვის წესს. მე-11 ნაწილში კი მითითებულია, რომ პროკურორი ან პროკურორის თანხმობით გამომძიებელი უფლებამოსილია დისტანციურად, ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით გამოკითხოს უცხო სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მყოფი პირი სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენის შესახებ შუამდგომლობის გაგზავნის გარეშე. (სსსკ-ის 113-ე მუხლი, 2023) დაცვის მხარე კი მოკლებულია შესაძლებლობას დისტანციურად გამოკითხოს სხვა ქვეყანაში მყოფი პირი. შედეგად, დაცვის მხარე იმ შემთხვევაში, თუ დაცვისათვის მნიშვნელოვანი პირი იმყოფება საზღვარგარეთ და ვერ ახერხებს საქართველოში ჩამოსვლას, ვერ მოიპოვებს მისგან ინფორმაციას გამოკითხვის გზით.

სსსკ-ის 114-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილია გამოძიების სტადიაზე პირის მოწმედ დაკითხვის წესი. ჩამოთვლილია საფუძვლები, როცა შესაძლებელია პირის მოწმედ დაკითხვა. მაგრამ სსსკ-ის 118-ე მუხლის მესამე ნაწილით, საქმის არსებითი განხილვის დროს არ დაიკითხება ის მოწმე, რომელიც დასაკითხად ვერ გამოცხადდება, თუ არსებობს მისი სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის გაუარესების რეალური საფრთხე, იგი დიდი ხნით ტოვებს საქართველოს, ეს აუცილებელია დაცვის სპეციალური ღონისძიების გამოყენებასთან დაკავშირებით (სსსკ-ის 118-ე მუხლი, 2023). ამ შემთხვევაში ქვეყნდება პირის წინასასამართლო ჩვენება. შესაბამისად, ბრალდების მხარეს შეუძლია ზემოთ მითითებული საფუძვლებით მიიღოს მოწმის ჩვენება, სსსკ-ის 114-ე მუხლის მე-9 ნაწილის საფუძველზე, მეორე მხარის წინასწარი ინფორმირებისა და დასწრების გარეშე. შემდგომ კი საქმის არსებითი განხილვისას გამოქვეყნდება ეს ჩვენება, რაც დაუშვებელი მტკიცებულებაა, თუ შესაძლებელია მისი ხელახალი დაკითხვა. მაგრამ თუ არ არის შესაძლებელი მისი ხელახლა დაკითხვა, ჩვენება ჩაითვლება მტკიცებულებად სხვა მტკიცებულებასთან ერთად ისე, რომ დაცვის მხარე ვერ მიიღებს მონაწილეობას მტკიცებულების გამოკვლევაში. მნიშვნელოვანი შეზღუდვაა.

სსსკ-ის 114-ე მუხლის 2² ნაწილით გამოძიების დროს პირის მოწმედ დაკითხვაზე დაცვის მხარის უფლება არ ვრცელდება: ა) ფარული საგამომიებო მოქმედების განმახორციელებელი ორგანოს თანამშრომელზე/მის ზემდგომ თანამდებობის პირზე, განხორციელებულ/განსახორციელებელ ფარულ საგამომიებო მოქმედებასთან დაკავშირებით; ბ) ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების განმახორციელებელი ორგანოს თანამშრომელზე/მის ზემდგომ თანამდებობის პირზე/ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების განხორციელებაში ჩართულ პირზე, განხორციელებულ/განსახორციელებელ ოპერატიულ-სამძებრო

ღონისძიებასთან დაკავშირებით; გ) პროკურორზე, გამომძიებელზე, მათ ზემდგომ თანამდებობის პირზე, განხორციელებულ/განსახორციელებელ მოქმედებასთან დაკავშირებით (სსსკ-ის 114-ე მუხლი, 2023). აღნიშნულ პირთა მოწმედ დაკითხვა მაგისტრტი მოსამართლის წინაშე ბრალდების მხარეს შეუძლია, დაცვის მხარე კი ამ შესაძლებლობას მოკლებულია. შესაბამისად, ამ ნაწილში ის ვერასდროს მოიპოვებს მტკიცებულებას.

სსსკ-ის 124¹ მუხლის საფუძველზე მხოლოდ პროკურორის პრეროგატივაა საბანკო ანგარიშების მონიტორინგის განხორციელება. სსსკ-ის 136-ე მუხლის 4¹ ნაწილით მხოლოდ გამომძიებელია უფლებამოსილი „ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ ელექტრონული კომუნიკაციის კომპანიას წარუდგინოს მოთხოვნა დანაშაულის შესაძლო ჩადენის შედეგად დაუფლებული მობილური საკომუნიკაციო აღჭურვილობის აქტივაციის ფაქტის დაფიქსირების დაუყოვნებლივ შეტყობინების შესახებ და საჭიროების შემთხვევაში მისი ფუნქციონირების შეზღუდვის (ბლოკირების) დაუყოვნებლივ შეტყობინების თაობაზე. სსსკ-ის 137-138¹ მუხლების საფუძველზე მხოლოდ პროკურორია უფლებამოსილი განახორციელოს ინტერნეტტრაფიკის მონაცემთა მიმდინარე შეგროვება და მოიპოვოს შინაარსობრივი მონაცემები, ასევე მიიღოს კომპიუტერული მონაცემი ან დოკუმენტი უცხო სახელმწიფოდან სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენის შესახებ შუამდგომლობის წარდგენის გარეშე. სსსკ-ის 143³ მუხლის შესაბამისად მხოლოდ პროკურორია უფლებამოსილი მოითხოვოს ფარული საგამომძიებო მოქმედებების შესრულება. ასეთი მოქმედებებია: სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება და ჩაწერა; ინფორმაციის მოხსნა და ფიქსაცია კავშირგაბმულობის არხიდან (კავშირგაბმულობის საშუალებებთან, კომპიუტერულ ქსელებთან, სახაზო კომუნიკაციებთან და სასადგურე აპარატურასთან მიერთებით), კომპიუტერული სისტემიდან (როგორც უშუალოდ, ისე დისტანციურად) და ამ მიზნით კომპიუტერულ სისტემაში შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფის საშუალებების ინსტალაცია; გეოლოკაციის რეალურ დროში განსაზღვრა; საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის (დიპლომატიური ფოსტის გარდა) კონტროლი; ფარული ვიდეოჩაწერა ან/და აუდიოჩაწერა, ფოტოგადაღება; ელექტრონული თვალყურის დევნება ტექნიკური საშუალებებით, რომელთა გამოყენება ზიანს არ აყენებს ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას და გარემოს. (სსსკ-ის შესაბამისი მუხლები, 2023).

სსსკ-ის 144-ე მუხლის მე-6 ნაწილით გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილებით შესაძლებელია უცხო სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ჩატარდეს ექსპერტიზა სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენის შესახებ შუამდგომლობის გაგზავნის გარეშე. (სსსკ-ის 144-ე მუხლი, 2023). დაცვის მხარეს ეს შესაძლებლობა არ გააჩნია.

ჩვენ გავეცანით მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ დაცვის მხარის შეზღუდვებს მტკიცებულებათა მოპოვებისას. თუ შეჯიბრობითი პრინციპი გულისხმობს ორივე მხარეზე საუკეთესო წარმომადგენლებს, და დაცვის მხარეს არ იქნება საუკეთესო ადვოკატი, მხარეთა უთანასწორობა კიდევ უფრო იზრდება. მხედველობაშია მისაღები სოციალური თუ ეკონომიკური უთანასწორობაც. ვინაიდან თანასწორობის პრინციპი არ არის აბსოლუტური ხასიათის, ასეთი შეზღუდვები დასაშვებია, მაგრამ ეს კომპენსირებულ უნდა იქნეს შესაბამისი საპროცესო ინსტრუმენტებით. აღნიშნულის გათვალისწინებით, არსებობს თუ არა სამართლიანი ბალანსი მხარეებს შორის? ამის გასარკვევად შევხვით დაცვის მხარეს არსებულ უპირატესობებს.

„თუ მხარეებს თავიდანვე არათანაბარი შესაძლებლობები გააჩნიათ, უთანასწორობა უნდა დაბალანსდეს მათთვის სხვადასხვა უფლების მინიჭების გზით, რაც ქმნის ე.წ. დაცვის საგამონაკლისო უფლებებს. აღნიშნულს ემსახურება სისხლის სამართლის პროცესში, მაგალითად, უდანაშაულობის პრეზუმციის, მათ შორის მტკიცების ტვირთის ბრალდების მხარეზე დაკისრება, ყოველგვარი ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტა, დუმილის უფლება, საუარესოდ შებრუნების აკრძალვა და სხვა.“ (ავტორთა კოლექტივი, 2015, გვ. 87). ამჟამად ამ უპირატესობებს დეტალურად არ განვიხილავთ. თუმცა მათი ჩამონათვალი საკმაოდ ვრცელია. კერძოდ: სისხლის სამართლის საპროცესო კანონში შეტანილი ცვლილებები იწვევს წინათ გამოტანილი საპროცესო აქტის გაუქმებას ან შეცვლას, თუ ამით უმჯობესდება ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) მდგომარეობა; ჩხრეკის სანდოობის დამადასტურებელი ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვება; თუ ჩხრეკა სსსკ-ის 112-ე მუხლის პირველი ან მე-5 ნაწილით დადგენილი წესით ჩატარდა და ამოღებულ იქნა უკანონო საგანი, ნივთი ან ნივთიერება, აღნიშნული გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძვლად შეიძლება დაედოს იმ შემთხვევაში, თუ ეს სხვა მტკიცებულებითაც დასტურდება; არავინ არ არის ვალდებული, ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის წინააღმდეგ; განმეორებით დაკავების, ბრალის წაყენებისა და მსჯავრდების აკრძალვა; გამოძიების ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად

წარმოება; ე.წ. „მირანდას წესი“, ანუ ბრალდებულის ინფორმირება მისი უფლებების შესახებ; დუმილის უფლება არ შეიძლება შეფასდეს პირის ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად; ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან კონფიდენციალური და თავისუფალია; სავალდებულო დაცვა; არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებული სხვა მტკიცებულება, თუ ის აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, დაუშვებელია; ბრალდებულის აღიარება არ შეიძლება საფუძველად დაედოს გამამტყუნებელ განაჩენს, თუ იგი არ დასტურდება მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სხვა მტკიცებულებით; პირს უფლება აქვს შეიტანოს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების შეგნებულად გაჭიანურების თაობაზე საჩივარი ზემდგომ პროკურორთან ან გამოძიების ადგილის მიხედვით რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში; ბრალდებულის მიერ საქმის არსებით განხილვამდე მიცემული ინფორმაციის მტკიცებულებად გამოყენების დაუშვებლობა; სააპელაციო და საკასაციო საჩივრის სარევიზიო საწყისი და ა.შ. (სსსკ-ის შესაბამისი მუხლები, 2023)

მაშასადამე, დაცვის საგამონაკლისო უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში იძლევა შესაძლებლობას მხარეთა უთანასწორობა დაბალანსდეს მათთვის სხვადასხვა უფლების მინიჭებით, რომ დაცვის მხარისათვის მიყენებულმა ზიანმა არ შექმნას გარკვეული არახელსაყრელი მდგომარეობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში უთანასწორობა ჩაითვლება სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების ხელყოფად. დასკვნის სახით, შეიძლება ითქვას რომ სისხლის სამართლის პროცესში არსებობს სამართლიანი ბალანსი მხარეებს შორის, რაც იძლევა შესაძლებლობას შეჯიბრებითობის პრინციპის ერთ-ერთი ასპექტი - მხარეთა საპროცესო თანასწორობა რეალიზებულ იქნეს.

ლიტერატურა:

ავტორთა კოლექტივი, *სისხლის სამართლის პროცესში მხარეთა შეჯიბრებითობის და თანასწორობის უზრუნველყოფისათვის, კვლევა და რეკომენდაციები*, თბ. 2015 წ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 27 იანვრის №1/1/650,699 გადაწყვეტილება.

შტეფან ტრექსელი, *ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში*, თბ. 2009.

ავტორთა კოლექტივი, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის
კომენტარი, თბ. 2015 წ.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი.